

L'ASSENTAMENT IBÈRIC D'ALORDA PARK, O DE LES TOIXONERES (CALAFELL, BAIX PENEDEÈS, TARRAGONA). CAMPANYES D'EXCAVACIÓ 1992-2001

COORDINADORS:
MARIA CARME BELARTE I JOAN SANMARTÍ

Institut Català d'Arqueologia Clàssica

TRAMA|10
TREBALLS D'ARQUEOLOGIA
DE LA MEDITERRÀNIA ANTIGA

**L'ASSENTAMENT IBÈRIC D'ALORDA PARK,
O DE LES TOIXONERES (CALAFELL, BAIX PENEDEÈS, TARRAGONA).
CAMPANYES D'EXCAVACIÓ 1992-2001**

L'ASSENTAMENT IBÈRIC D'ALORDA PARK, O DE LES TOIXONERES (CALAFELL, BAIX Penedès, TARRAGONA). CAMPANYES D'EXCAVACIÓ 1992-2001

Coordinadors:

Maria Carme Belarte i Joan Sanmartí

Autors:

Ramon Álvarez (UB), David Asensio (UB/UAB/Món Iber Rocs SL),
Maria Carme Belarte (ICREA/ICAC/IEC), Rafel Jornet (STTE-GC/UB),
Dani López-Reyes (ArqueoVitis SCCL), Jordi Morer (Món Iber Rocs SL),
Jaume Noguera (UB), Josep Pou (Ajuntament de Calafell), Víctor Revilla (UB),
Joan Sanmartí (UB/IEC), Joan Santacana (UB) i Sílvia Valenzuela Lamas (IMF-CSIC)

TRAMA|10

TREBALLS D'ARQUEOLOGIA
DE LA MEDITERRÀNIA ANTIGA

Institut Català d'Arqueologia Clàssica

Tarragona 2023

Aquesta obra ha estat finançada amb el suport de l'Ajuntament de Calafell.

La realització del treball de recerca en què es fonamenta aquesta obra ha estat possible gràcies a les institucions següents: Ajuntament de Calafell, Generalitat de Catalunya, Universitat de Barcelona i Institut Català d'Arqueologia Clàssica.

Aquesta obra ha passat revisió d'experts.

UB: Universitat de Barcelona
ICREA: Institució Catalana de Recerca i Estudis Avançats
ICAC: Institut Català d'Arqueologia Clàssica
IEC: Institut d'Estudis Catalans
STTE-GC: Serveis Territorials del Departament de Cultura a les Terres de l'Ebre, Generalitat de Catalunya
IMF-CSIC: Institución Milá y Fontanals de Investigación en Humanidades - Consejo Superior de Investigaciones Científicas

Comitè editorial

Juan Manuel Abascal (Universitat d'Alacant, Espanya), Susan E. Alcock (Universitat de Michigan, EUA), Achim Arbeiter (Universitat Georg-August de Göttingen, Alemanya), Darío Bernal (Universitat de Cadis, Espanya), Yannis Maniatis (Centre Nacional de Recerca Científica Demokritos, Grècia), Luisa Migliorati (Universitat de Roma La Sapienza, Itàlia), Rosa Plana-Mallart (Universitat Paul-Valéry Montpellier 3, França), Lucrezia Ungaro (Sovrintendenza Capitolina, Direcció de Museus de Roma, Itàlia).

© d'aquesta edició, Institut Català d'Arqueologia Clàssica (ICAC)
Plaça d'en Rovellat, s/n, 43003 Tarragona
Telèfon 977 24 91 33
info@icac.cat - www.icac.cat

Durant els nou primers mesos de publicació, qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer tenint l'autorització dels seus titulars, amb les excepcions previstes per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics, www.cedro.org) si heu de fotocopiar o escanejar fragments d'aquesta obra.

A partir del desè mes de publicació, aquest llibre està subjecte –llevat que s'indiqui el contrari en el text, en les fotografies o en altres il·lustracions– a una llicència Reconeixement-No comercial-Sense obra derivada 3.0 de Creative Commons (el text complet de la qual es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/deed.ca>). Així doncs, s'autoritza el públic en general a reproduir, distribuir i comunicar l'obra sempre que se'n reconegui l'autoria i les entitats que la publiquen i no se'n faci un ús comercial, ni lucratiu, ni cap obra derivada.

© del text, els autors

© de les fotografies i il·lustracions, els autors, llevat que s'indiqui el contrari

Primera edició: novembre de 2023

Coordinació editorial: Publicacions de l'ICAC

Correcció: Ramon Vidal Muntané i B2B Translation

Imatge de la coberta: Maqueta sòlida digital texturitzada del jaciment d'Alorda Park durant el segle III aC, vista des del nord (infografia: J. R. Casals)

Disseny de la col·lecció i de la coberta: Indústries Gràfiques Gabriel Gibert

Maquetació: Insitu Comunicació

Impressió: Indústries Gràfiques Gabriel Gibert

Dipòsit legal: T 1198-2023

ISBN: 978-84-125214-3-6

DOI: https://doi.org/10.51417/trama_10

NOTA A L'EDICIÓ

Aquesta obra es va lliurar al Servei de Publicacions de l'ICAC a finals de juliol del 2022. El 23 d'octubre del mateix any, com molts dels lectors deuen saber, en Joan Sanmartí ens deixava.

No es tracta, així i tot, d'una obra d'homenatge, sinó d'un llibre pòstum de qui va dedicar molts anys de recerca al jaciment calafellenc d'Alorda Park; inicialment en companyia del seu amic Joan Santacana i, després, amb la resta de membres de l'equip que signen el present treball.

L'elaboració de la monografia va ser llarga i amb alts i baixos, abans que acabés agafant forma. Vaig tenir el privilegi de compartir amb en Joan la intensa embranzida final que va permetre concloure el llibre. Poc podíem imaginar que ell ja no el veuria.

Maria Carme Belarte

SUMARI

Pròleg	9
1. Descripció general i evolució estructural de l'assentament.	
El desenvolupament de la recerca.	11
1.1. Situació i topografia.	11
1.2. Evolució estructural del jaciment i fases d'ocupació.	11
1.3. El desenvolupament de la recerca	20
1.4. El sistema de registre de l'excavació.	23
1.5. Els criteris de representació gràfica	24
1.6. Composició de l'equip	24
2. Dinàmica estratigràfica i evolució del jaciment	25
2.1. La fase 0	25
2.2. La fase 1	26
2.3. La fase 2a	33
2.4. La fase 2b	47
2.5. La fase 3	70
2.6. La fase 4	70
SECCIONS	73
LÀMINES DE FOTOGRAFIES.	141
SELECCIÓ DE MATERIALS	167
3. El tractament postexcavació de les restes constructives	265
3.1. Conceptes i filosofia de treball. La metodologia i el model d'intervenció ...	265
3.2. Treball de camp: experimentació de processos	266
3.3. Conclusions sobre la reconstrucció hipotètica de l'assentament	287
3.4. Interpretació urbanística i guió museològic	287
3.5. El model virtual	288
3.6. Conclusions	290
LÀMINES DE FOTOGRAFIES.	291
Conclusions. L'assentament d'Alorda Park dins de la dinàmica històrica de l'edat del ferro a la costa centremeridional de Catalunya	297
Conclusiones. El asentamiento de Alorda Park en la dinámica histórica de la Edad del Hierro en la costa centromeridional de Cataluña.	311
Conclusions. Le site d'Alorda Park dans le cadre de la dynamique historique de l'Âge du fer sur la côte centre-sud de la Catalogne	325
Bibliografia	339

CONCLUSIONS. L'ASSENTAMENT D'ALORDA PARK DINS DE LA DINÀMICA HISTÒRICA DE L'EDAT DEL FERRO A LA COSTA CENTREMERIDIONAL DE CATALUNYA

DOI: https://doi.org/10.51417/trama_10_04

1. Les primeres etapes de l'ocupació. La formació d'un centre de poder d'escala local entre la primera edat del ferro i els inicis de la segona

Els indicis de presència humana al jaciment durant la primera edat del ferro es redueixen a unes poques peces datables amb certesa d'aquest període, en particular algun fragment de ceràmica amb decoració d'acanalats i superfície brunyida, i una carena d'espatlla d'àmfora fenícia. Efectivament, les escasses restes estructurals anteriors a la fase 1 no poden ser datades amb precisió, i tant poden correspondre a un assentament anterior com al moment constructiu inicial d'aquesta fase 1, que s'inicia a mitjan segle VI aC. Per tant, és impossible determinar l'estructura i les dimensions d'aquest assentament preibèric, l'existència del qual és, tanmateix, probable. Si considerem el poc que fins ara es coneix d'aquest període en l'entorn immediat –el territori penedesenc–, podríem pensar que hi havia una petita agrupació de cabanes, potser semblant al que es va excavar als anys vuitanta a l'Hort d'en Grimau (Castellví de la Marca, Alt Penedès) (Mestres, Sanmartí i Santacana 1990), o potser un assentament més estable i més complex, semblant als que s'han anat reconeixent en jaciments com Olèrdola (Molist *et al.* 2009, 600-602), el Castell del Catllar (Molera *et al.* 1999), el Turó de la Font de la Canya (López *et al.* 2015) o la Timba de Santa Bàrbara. En aquest darrer punt s'han documentat estructures importants construïdes en pedra (López i Jiménez 2017), segurament de caràcter defensiu, que permeten pensar en la possibilitat que hi existís un nucli de característiques diferents, potser notablement complexes.

Les estructures de la fase 1 conservades a Alorda Park també són escasses, però permeten reconèixer un assentament de dimensions reduïdes (aproximadament, d'uns 2.800 m² si se suposa que tota la superfície intramurs estava ocupada) i, tanmateix, una mica més gran que en les fases següents, com es veurà més endavant (fig. 1.9). Estava tancat per una muralla de poca entitat, d'aproximadament un metre d'amplada, precedida per un fossat d'entre 2 i 4 m d'amplada. Per la banda interna se li adossen una sèrie d'edificis que comparteixen parets mitgeres, formant una

bateria de construccions juxtaposades, probablement cases que devien allotjar famílies nuclears. És possible que la part central fos ocupada, almenys en bona part, per un espai obert, seguint un model de poblat que, amb variants i matisos diversos, es documenta en molts assentaments del nord-est de la península Ibèrica durant el bronze final i la primera edat del ferro (per exemple, Maya, Cuesta i López-Cachero 1998; Burillo 2011, 281, amb bibliografia anterior), i que va perdurar encara més enllà (Asensio i Jornet 2019). Per la seva estructura característica, ha rebut el nom de «vilatge clos», o de *village clos* en la formulació francesa original de Pierre Moret (1996, 145-150).

En el cas concret d'Alorda Park, les restes conservades no permeten anar gaire més enllà de la constatació d'aquesta estructura probable de l'assentament. La xarxa viària d'aquest moment és desconeguda (llevat del Carrer 9, un espai obert situat al davant dels edificis conservats, tots, com s'ha dit, al sector septentrional de l'àrea habitada). No sabem si hi havia una plaça central, i tampoc podem assegurar que no existissin edificis més complexos en altres parts de l'assentament. Fins i tot la naturalesa precisa de les construccions conservades a la part septentrional és incerta, a causa de la destrucció provocada per l'excavació del fossat de la fase 2. És probable que, com ja s'ha dit, cadascun dels edificis d'aquest moment correspongui a una casa, però no s'ha conservat cap llar de foc que permeti confirmar-ho, excepte a l'Espai 10 (LL10102), que no es pot relacionar clarament amb cap estructura constructiva.

El material ceràmic més abundant en aquesta fase 1 és la ceràmica a mà. En un comptatge –no ponderat– per individus representa el 59 % de les ceràmiques de producció local o regional (196 individus, per 134 de la ceràmica a torn). Es tracta exclusivament de ceràmica culinària, ja que l'única forma representada és l'olla (158 vores, més 19 tapadores), a banda d'un únic exemplar de safata fonda. Cal afegir-hi tres peces fetes a torn que pertanyen també a aquesta categoria de ceràmica culinària; podrien ser importades, però és impossible afirmar-ho. Entre les ceràmiques a torn de producció inequívocament local o regional (un 40 % del total) predominen àmpliament les peces de cocció oxidant (103 individus = 77 %),

però aquí considerarem únicament la funcionalitat dels vasos. Els recipients destinats a l'emmagatzematge domèstic són àmpliament majoritaris (47 % dels individus), seguits de la vaixel·la (48 %) i les àmfores, que, amb sis individus, representen únicament un 5 % d'aquest conjunt (Asensio 2020).

Durant aquesta fase 1, les ceràmiques d'importació són molt escadusseres, amb cinc peces, que representen únicament un 2 % dels individus, i el seu volum és encara menor (pràcticament inapreciable) en un comptatge per fragments (5.802 de ceràmica de producció local o regional per només 19 d'importació). Es tracta molt probablement dels típics béns de prestigi lligats a la comensalitat: copes (àtiques i pseudojònies), àmfores gregues de tipus joni i un morter ebusità (fig. 2.1 i 2.2). Podem pensar, atès el seu nombre tan petit, que eren utilitzats per un sector molt reduït de la societat ibèrica, evidentment l'elit social, que devia emprar aquests béns com a elements de caràcter diacrític, és a dir, per diferenciar-se de la resta de la població, com ja hem dit en altres ocasions (Sanmartí 2009a). És interessant observar que el nombre d'àmfores documentades en aquest moment és de només vuit, dues de les quals són importades i sis de ceràmica a torn ibèrica, cosa que fa pensar en un consum de vi poc freqüent i segurament limitat a un nombre reduït de persones. Tot això permet suposar l'existència a l'assentament d'alguna família d'estatus social destacat, en un moment en què tot indica la presència d'una societat estructurada a partir d'un accés a la riquesa institucionalment desigual (i hereditari) (Sanmartí 2004; 2009b; 2010; 2014; Sanmartí, Plana-Mallart i Martín 2015). Dins de la ceràmica ibèrica a torn dominen àmpliament els vasos dedicats al petit emmagatzematge domèstic.

És també en aquest moment quan es documenten per primera vegada els dipòsits amb restes d'animals sota paviment, pràctica ritual que està ben documentada, al llarg de l'edat del ferro, en jaciments com Turó de Ca n'Olivé (Albizuri 2011), Vilars d'Arbeca (Nieto 2013), el Molón de Camporrobles (Lorrio, Iborra i Sánchez de Prado 2004), Kelin (Mata 2019, 77) o la Bastida de les Alcusses (Vives-Ferrándiz *et al.* 2015), entre molts d'altres. En el cas que ens ocupa, n'hi ha dos a l'Edifici 1 i sis més a l'Espai 10, el qual, atesa la presència d'una llar, i a manca d'altres indicadors funcionals, podria tenir caràcter domèstic. Ara bé, les llars també són pròpies d'espais rituals amb activitat sacrificial, ja que aquesta suposa el consum de les víctimes; la distribució anatòmica de les restes de fauna (majoritàriament, el cap i els peus de caprins) sembla indicar la deposició de les parts menys riques en carn i el consum de

la resta (Valenzuela-Lamas 2008a; Belarte i Valenzuela-Lamas 2013). Per tant, i tenint en compte el nombre elevat de dipòsits rituals en un únic espai construït, cal admetre la possibilitat que aquest darrer tingui un caràcter sagrat.

Les restes faunístiques recuperades als nivells d'aquesta fase 1 són molt escadusseres (223 fragments, dels quals només 73 es poden identificar a nivell específic (Valenzuela-Lamas 2008b)). El Carrer 9 presenta el conjunt de fauna més abundant (82 restes), seguit pel fossat (n=43), l'Edifici 6 (n=47) i l'Edifici 1 (n=22). La resta d'àmbits tenen un registre faunístic molt pobre. En tots els casos, les ovelles i les cabres són el taxó majoritari, seguides pels porcs i pels bovins. La dieta d'origen animal es complementava amb una quantitat difícil de determinar de productes marins, tant vertebrats com mol·luscos; entre aquests darrers, són particularment abundoses les tellerines (*Donax trunculus*) (Estrada 2005). La pesca, per una altra banda, està testimoniada per la troballa d'un ham a la UE 6055 (fig. 2.10). L'ús d'aquests instruments es documenta igualment en moments més avançats, concretament a les fases 2a (UE 9020, fig. 2.17) i 2b (UE 10701/10705, fig. 2.81).

Des del punt de vista de les innovacions tecnològiques, és important assenyalar també l'existència en aquesta fase 1 d'un molí de rotació, la peça activa del qual estava reutilitzada al Carrer 9 (UE 9023) (fig. 2.9 i làm. 2.7, foto 20). Amb l'exemplar dels Vilars d'Arbeca, és la peça d'aquest tipus més antiga trobada en l'àmbit ibèric i, de fet, al conjunt de la Mediterrània, cosa que permet pensar que es tracta d'un tipus d'eina creada al nostre territori (Alonso 1995, 1996 i 1999; Asensio *et al.* 2000-2001, 63). La fabricació d'aquest tipus d'instruments demana una habilitat tècnica considerable per obtenir unes superfícies de fricció separades de manera uniforme per una distància progressivament més reduïda des de la part superior (per on entra el gra) fins a la inferior (per on surt la farina). La invenció d'aquestes màquines, que permeten un gran estalvi d'energia en el treball de molta, potser s'ha d'explicar per un increment de la producció agrària, segurament derivat de l'expansió de la metal·lúrgia i l'instrumental de ferro, i potser d'una superior dependència dels cereals en el conjunt de l'alimentació. El fet que es documenti aquesta peça precisament en un assentament on hi ha indicis de la presència de les elits ibèriques emergents, juntament amb l'habilitat tècnica i l'instrumental que demana la seva fabricació, també pot ser indicatiu d'un control sobre els mitjans de producció per part dels possessors del poder polític i dels mitjans tecnològics necessaris per fabricar-los, tal com s'ha proposat per a altres contextos prehistòrics (Risch 2002).

2. Poder coercitiu i poder ideològic: una ciutadella i possible centre cerimonial

L'inici de la fase 2, a mitjan segle v aC, va suposar una modificació important de les dimensions i l'estructura del poblat. El canvi més evident es produeix en l'aspecte defensiu (fig. 1.10). En efecte, el mur de tanca simple que delimitava l'assentament de la fase 1, sense torres ni altres agençaments defensius (llevat del fossat), és transformat ara en una muralla molt més potent, constituïda en alguns sectors per dos murs adossats, amb un gruix total que assoleix en alguns punts els 2,60 m. També estava dotada de dues torres buides, que permetien un flanqueig efectiu dels possibles assaltants; a més, hi havia un fossat ample, però no gaire profund, i un possible mur avançat (l'antic mur de tanca de l'extrem nord de l'assentament). No entrarem ara en el seu estudi detallat, que en part ja ha estat fet (Olmos i Puche 2008), i que serà desenvolupat en profunditat en el volum corresponent. Aquí ens limitem a assenyalar que aquesta preocupació defensiva suggereix un canvi en les condicions de seguretat, que va obligar a prendre unes precaucions molt més grans que en el període anterior. És possible que l'habilitació de la mina d'aigua a l'Espai 110 respongui també a aquestes circumstàncies, ja que hauria incrementat les possibilitats de resistir un setge. Les causes d'una possible situació de violència poden ser externes (però no les sabem identificar) o bé internes, com veurem més endavant, o bé totes dues. També és important assenyalar que l'arquitectura defensiva se separa en aquest punt de les construccions domèstiques, en incorporar elements (en particular les torres) que no formen part de les habitacions ni hi tenen cap mena de relació estructural. I, finalment, també cal considerar l'esforç col·lectiu que suposava l'erecció d'aquesta fortificació.

L'antic mur de tanca de la fase 1 ocupava una superfície aproximada de 36,5 m². Si li suposem una alçària mínima de 4 m, tindria un volum d'uns 146 m³. L'espai que ocupa el sistema defensiu al mateix tram a la fase 2, i que inclou les torres Y-Z i AF, té una superfície aproximada de 128,4 m². A més, cal tenir present que les torres devien ser més altes, potser d'uns 6 a 8 m d'alçària, és a dir, uns 25 colzes. En total, sumen 692,3 m³; és a dir, que l'esforç constructiu dedicat a la defensa més que quadruplica el del primer assentament.

Com hem dit, les dues torres representen una novetat radical en l'arquitectura defensiva ibèrica. Cal posar-les en relació amb la construcció al Puig de Sant Andreu d'Ullastret d'una altra torre quadrangular, buida i bipartida, a la zona de l'«Istme» (Prado 2009). Aquest model de torre ja

es documenta al món hitita, i apareix per primera vegada a Occident a mitjan segle vi aC, concretament a les fortificacions de Mozia, amb unes dimensions comparables –8 × 5 m– a les de la Torre 109 (Y-Z) de Calafell –7,80 m (costat oriental) per 5,92 m (costat meridional) per 5,40 m (costat septentrional) per 7,90 m (costat occidental). Això podria suggerir una forta influència púnica, però, tal com ha assenyalat D. Montanero (2020, 480), hi ha exemplars idèntics als d'Alorda Park a Eòlia, concretament a l'acròpolis de Larissa Fricònida, de manera que una via de difusió a través dels focs sembla igualment probable, o fins i tot més, tenint en compte el contacte intens amb aquests documentat en la fase 1 i principi de la fase 2a.

La reestructuració interna de l'assentament també sembla haver estat força important en aquesta fase 2a, però el seu abast real no es pot precisar en detall, atès l'escàs coneixement que tenim de l'estructura prèvia. En tot cas, és clar que va suposar l'arrasament d'una gran part de les construccions de la fase 1, que, com s'ha dit, només es conserven relativament bé fora de la muralla. En l'estat actual del coneixement, el nucli sembla estructurat durant aquesta fase entorn de dues cases centrals (C-D-O i S-AZ-L), que responen a un mateix model. La planta és trapezoidal, tendent al quadrat, d'uns 60 m² de superfície interna i un mínim de tres estances diferenciades. A la Casa C-D-O hi ha agençaments interns poc habituals, com ara un basament de columna de pedra que se situa al llindar d'una àmplia obertura que separa un primer àmbit o vestíbul (Recinte O) de l'estança principal (Recinte D). El Recinte D tenia les parets acuradament arrebossades amb calç i disposava d'una llar central de grans dimensions (2 × 180 m). Als angles hi havia quatre forats amb un clau de ferro conservat en cadascun, que fan pensar en la possible existència d'una graella de ferro, o un altre agençament de funció culinària, que la devia cobrir (Sanmartí i Santacana 1992, 52-54 i fig. 23).

Al N, a l'E, parcialment a l'O i potser també al S (però cal completar l'excavació per assegurar-ho), les dues cases centrals estaven voltades per altres construccions, en general de planta rectangular allargada, que compartien parets mitgeres i s'adossaven a la muralla, que hi feia de mur de fons. D'aquests sectors, el més ben conegut és el septentrional. Malgrat la desaparició d'alguns murs, provocada per l'erecció d'una gran casa durant la fase 2b, es pot concloure que les unitats constructives d'aquest sector eren de grans dimensions i que, almenys en alguns casos, incloïen dos recintes de planta rectangular allargada. Això s'aprecia particularment bé en el cas de la Casa

105-106 (56 m² de superfície útil), que ha conservat totes les parets, i també es pot intuir en el cas de les cases 102-103. Dels dos restants, la Casa 104 no presenta cap compartimentació, però era d'una amplada molt considerable, i la Casa 101 només es coneix parcialment. Totes les construccions d'aquesta zona es caracteritzen per la presència de tres elements: una banquetta correguda adossada a la paret nord (és a dir, a la muralla); una estructura exempta, feta amb toves, de forma quadrangular i unes dimensions d'entre 0,90 i 1 m de costat; i, finalment, una llar central de planta quadrada o rectangular i mides variables (0,60-1,10 × 0,75-2,5 m).

Particularment curiós és el fet que la pavimentació d'aquests recintes estava formada per desenes de finíssimes capes de tres tipus diferents: unes eren de calç (que remuntaven les parets fins a una alçària que no és possible determinar actualment), unes altres eren d'argila de diferents colors, i les terceres, de cendres (làm. 2.10, foto 30). Aquesta estructura dels paviments és molt singular, tot i que té algun paral·lel; per exemple, al sector 11/3 dels Vilars d'Arbeca, datat al segle v aC (G.I.P. 2005, 661). Certament, existeixen paviments de calç en altres punts del poblat, com ara al Recinte D, però la superposició continuada de nombroses capes molt fines i de diferent composició només s'ha documentat en aquesta part i en un petit sector del barri occidental, adjacent al Recinte E (Sanmartí i Santacana 1992, 46). En aquest darrer punt les restes conservades eren molt migrades, a causa de la destrucció provocada l'any 1981 pels treballs de construcció de la urbanització adjacent; es va interpretar –ara sabem que equivocadament– com un dipòsit d'aigua per amagar calç.

L'estructura d'aquestes pavimentacions indica una activitat repetida múltiples vegades i que exigeix la restauració de l'estat del sòl sense eliminar les restes prèviament generades per aquestes accions (que inclouen la producció de cendres). Això s'adiria bé amb una funció ritual que impliqués la pràctica de sacrificis i el consum *in situ* de les víctimes. Aquesta idea pot ser coherent amb el fet que algunes d'aquestes cases hagin donat un cert nombre de dipòsits rituals amb restes d'animals: tres a la Casa 101, que, recordem-ho, es conserva incompleta; cinc a la Casa 102, també incompleta; tres més a la Casa 103, també incompleta, i un a la Casa 105. Cal afegir-hi quatre enterraments de perinatals humans: dos d'associats a sengles paviments de la Casa 103, un tercer en un dels paviments de la Casa 101 i un darrer aparegut sota l'empedrat del tram de carrer conservat davant de la Casa 102.

Aquesta fase 2a és molt mal coneguda al barri oriental, de manera que no es pot saber si es

repetia la mateixa estructura que hem descrit. Ja hem indicat que n'hi ha indicis al barri occidental, però només al petit sector, ja mencionat, adjacent al Recinte E. Cal afegir-hi, però, que al Recinte A, situat immediatament al sud de l'anterior, també s'hi van documentar diversos dipòsits rituals, a més d'una estructura troncocònica que potser es pot paral·lelitzar amb les de forma quadrangular del sector septentrional (Sanmartí i Santacana 1987; 1992, 41-44).

Pel que fa als materials mobles, una primera constatació és important: l'extraordinari increment proporcional de la ceràmica a torn de producció local i regional en relació amb la ceràmica a mà. En el període 450-375 aC ja assoleix el 64 %, i s'enfila fins al 81 % en el període 375-300 aC (sempre en un còmput per individus, no ponderat). Atès que tota o pràcticament tota la ceràmica a mà correspon a vasos de cuina, i que pràcticament no hi ha vasos de cuina a torn, cal concloure que l'increment proporcional de la ceràmica a torn s'explica per un augment molt important d'aquesta també en termes absoluts, segurament a conseqüència de noves activitats econòmiques que n'implicaven l'ús. En aquest sentit, cal remarcar el notable increment del nombre d'àmfores, que, com ja hem vist, passen de ser elements testimonials a la fase 1 (amb un 2 % del total d'individus abans del 450 aC), a esdevenir en aquest moment el grup funcional predominant dins del repertori vascular documentat al jaciment (fins al 16 % en el període del 450 al 375 aC i el 32 % entre el 375 i 300 aC). Es tracta d'un comportament remarcable, si considerem que, en una mostra d'onze conjunts ceràmics d'aquestes mateixes cronologies (la majoria, de nuclis cossetans i laietans), la mitjana dels recipients amfòrics ibèrics se situa en el 14,6 % del total d'individus, per un 21,7 % de les peces de vaixel·la, un 26,1 % de les de magatzem i un 37,6 % de les de cuina (Asensio 2020).

Dissortadament, no coneixem bé els continguts i les funcions de les àmfores ibèriques, de manera que no podem precisar la naturalesa de les activitats econòmiques que en van provocar la proliferació. Tanmateix, el més raonable és suposar que es relacioni amb un gran increment de la producció, l'emmagatzematge i la transformació de productes agraris. Això potser és coherent amb els escassos estudis analítics de continguts realitzats fins al moment, que indiquen la possible presència de cervesa però que hauran de ser confirmats amb nova documentació (Juan-Tresserras 2000, 140-141).

Les ceràmiques importades mostren una tendència a l'alça equivalent a la de les àmfores ibèriques. Es passa d'una proporció molt modesta abans de mitjan segle v aC, l'1,5 % del total d'indi-

vidus, al 7,9 % en la fase dels volts del 400 aC, fins a arribar al 10,1 % en els nivells de ple segle IV aC. En els contextos contemporanis més fiables coneguts dins dels territoris cerssetà i laietà, aquest darrer índex d'importacions tan sols el superen Tarragona (25,4 %) i Montjuïc (17 %), dos nuclis evidentment portuaris i amb un paper important en l'organització sociopolítica del territori. Pel que fa a la composició d'aquestes importacions, les peces de vaixel·la fina són la categoria més ben representada, amb el 46 % del total d'individus, però hi ha també una presència molt rellevant de les àmfores (37 %), i també significativa de les ceràmiques comunes o de cuina (17 %). En relació amb les primeres, és el període de predomini absolut dels vasos àtics, majoritàriament bols i escudelles (el 55 % del total), per damunt de les peces relacionades amb el consum de vi (40 %), entre les quals destaquen els craters amb decoració figurada (el 14 % del total) (Sanmartí 1996, 133).

Pel que fa a les àmfores, es constata un canvi dràstic de les zones de procedència. Si en el període anterior hi havia exclusivament àmfores gregues, ara comença a haver-hi una arribada cada vegada més massiva d'envasos púnics, sobretot dels tipus ebusitans 8.1.2.3. i, especialment, 8.1.1.1. de J. Ramon (Asensio 1996). En paral·lel, els morters púnics ebusitans formen el gruix de les peces de ceràmica comuna d'importació, entre les quals destaca la presència d'alguns vasos de vaixel·la força infreqüents (hídries ebusitanes del tipus AE-20/II-23, alguna gerra centremediterrània) i un dels més antics exemplars coneguts al món ibèric septentrional de cassola cartaginesa. En relació amb la incidència púnica ebusitana durant aquest període, cal destacar el testimoni excepcional que representen les àmfores de producció local o regional (amb forns de producció localitzats al nucli de Darró) (López Mullor i Fierro 1994) que imiten el tipus 8.1.1.1. Podrien reflectir un inèdit assaig, aparentment poc reeixit, d'afavorir la distribució d'un producte indeterminat (probablement vi?) aprofitant l'èxit comercial dels envasos púnics ebusitans (Asensio 2000).

És també en aquest moment quan es comencen a documentar proves importants d'activitat metal·lúrgica, amb la presència d'un cert nombre d'escòries de ferro, alguna de les quals pot ser de reducció (fig. 2.33, UE 9012/9014/9015). La majoria, emperò, semblen més aviat de forja. Això pot indicar que l'assentament era un centre de producció d'objectes de ferro, activitat que es pot suposar

que estava en mans de les elits del món ibèric, atès el seu caràcter estratègic en l'estructura econòmica i política. És difícil imaginar que, més enllà de l'estrictament necessari per a les activitats de producció i transformació, es permetés la lliure possessió o la fabricació d'objectes de ferro al conjunt de la població. Pensem, més aviat, que la producció del mineral devia estar supervisada per les elits, encara que es desenvolupés en petits assentaments camperols com els de les Guàrdies (Morer i Rigo 1999) i Mas d'en Gual (Asensio, Jornet *et al.* 2005), i que, en general, la transformació en instrumental i en armament es devia fer directament en instal·lacions controlades pel poder aristocràtic (Sanmartí, Asensio i Jornet 2021). N'hi ha indicis ben clars en jaciments com el Puig de Sant Andreu d'Ullastret (Martín *et al.* 2004), Mas Castellar de Pontós (Pons 2002) o el Castellet de Banyoles (Asensio *et al.* 2012, 184-185), on es documenta la metal·lúrgia del ferro dins de grans cases que suposem que eren ocupades per membres de l'elit.¹ És cert que hi ha també tallers siderúrgics en nuclis diferents, de petites dimensions, com ara el Turó de les Maleses (Durán, Hidalgo i Moly 2014), on es documenta tant la reducció com la forja, però podem pensar que aquesta instal·lació servia sobretot per a la fabricació i (potser especialment) la reparació d'instrumental de treball. Fos com fos, sembla clar que a Alorda Park hi va haver, almenys des del segle IV aC, un taller siderúrgic, fins ara no localitzat, potser perquè era fora i a una certa distància del recinte emmurallat. Així s'esdevé al sector Gou-Batlle d'Ullastret, situat extramurs a uns 200 m del límit de la ciutat (Martín *et al.* 2008; Plana-Mallart i Martín 2012).

Pel que fa a l'alimentació, és interessant observar que les restes faunístiques presenten una distribució espacial desigual (Valenzuela-Lamas 2008b): la Casa 101 en concentra el volum més important, especialment en els estrats d'anivellament (n=353). El fossat també presenta una quantitat de restes significativa (n=312), seguit per l'Espai 110 –on se situa el pou PO8607 (n=300)– i la Casa 103 (n=107). La resta d'espais construïts n'ha proporcionat escassos fragments (Valenzuela-Lamas 2008b). Igual que en la fase precedent, els caprins (ovelles i cabres) són el taxó més ben representat en nombre de restes, seguits per porcs i bovins, tal com és habitual en nombrosos jaciments de la costa central de Catalunya en aquesta cronologia (Valenzuela-Lamas 2008b; Nieto-Espinet *et al.* 2021). La distribució espacial específica

1. No és superflu recordar el control que els poderosos exercien sobre els ferrers en el món fenici i hebreu. Així, a la Bíblia es diu que «En tot el país d'Israel no hi havia cap ferrer, perquè els filisteus es deien: "Que els hebreus no es puguin forjar espases o llances!"» (Samuel, 13:19); també a Jeremies 24:1, quan es diu que van prendre tots els ferrers de Jerusalem.

de les restes (no només en volum) indica una presència més elevada de porcs a la Casa 101, més presència de bovins al fossat, i l'Espai 110 destaca per l'abundància de caprins (Valenzuela-Lamas 2008b). L'estudi tafonòmic i quantitatiu acurat, que serà desenvolupat a fons en el capítol corresponent d'un volum posterior, indica que aquesta distribució espacial és genuïna i reflecteix diferents aspectes de la vida del poblat.

En relació amb les dades carpològiques, la fase 2 és la més ben representada, amb un total d'11 mostres, que es corresponen amb 68 individus. No es tracta d'un conjunt gaire ampli, però això és força habitual en contextos habitacionals, en oposició als abocadors, que solen donar un volum i una diversitat més grans de restes. Els tàxons identificats de les plantes cultivades són l'ordi vestit, el blat nu/dur, l'espelta bessona, la lletia, la guixa, el raïm i la figa. La seva distribució espacial és desigual, però cal matisar que durant aquesta fase la pràctica totalitat de les restes de cereals i de lleguminoses es concentren en nivells de cendres de la Casa 102. Potser es poden relacionar amb processos culinaris o similars. En canvi, el raïm s'identifica de manera recurrent i esdevé la planta amb més mencions durant aquesta fase (present al 33 % de les mostres), per sobre de cereals com l'ordi vestit (19 %), el blat nu/dur (9 %), l'espelta bessona (19 %) o lleguminoses com la lletia (19 %). La presència de parts llenyoses dels gotims de raïm, com els peduncles i els pedicels, suggereix un consum del fruit fresc o sec, i són un indicador tant de la proximitat al jaciment dels camps de cultiu de vinya com de la plena consolidació d'aquest conreu i, en general, de l'arboricultura en el cicle agrícola, aspectes que seran presentats a fons en el capítol corresponent del volum segon. Aquest predomini del raïm és poc habitual en els jaciments de la Cessetània que compten amb estudis arqueobotànics; la seva abundància a Alorka Park, juntament amb l'absència d'alguns cereals secundaris com els mills o la civada, i també de fragments d'espiguetes, així com la poca presència de males herbes, sembla indicar que dins de l'assentament no es feien treballs agrícoles relacionats amb cereals, llevat de la transformació amb els molins prèvia a la preparació i consum. Tampoc hi ha restes de plantes farratgeres per a l'alimentació del bestiar. Tot això es correspon amb el que es pot esperar d'un centre de consum, no vinculat directament amb la producció.

En resum, la comparació de les dades disponibles entre la fase 1 i la fase 2 suggereix una transformació profunda del poblat, que deu reflectir una ràpida evolució de l'economia i de la societat ibèrica. El nou sistema defensiu devia donar a l'assentament una imatge inèdita fins aquell moment, la d'un veritable centre de poder, transmetent un missatge inequívoc des del punt de vista ideològic. Cal recordar que el que sabem del poblament contemporani a la zona indica una progressiva extensió de l'habitat rural dispers (Miret, Sanmartí i Santacana 1984; Sanmartí, Santacana i Serra 1984; Sanmartí i Santacana 1986). Aquesta expansió permet pensar en la implantació generalitzada d'una agricultura intensiva, que devia ocupar progressivament totes les terres disponibles i devia anar acompanyada d'un augment important de la població.² Això, a la vegada, degué provocar un important creixement de l'economia política i de la complexitat sociocultural, com ja hem indicat en diferents ocasions (Sanmartí 2004, 2009b, 2010, 2014; Sanmartí, Plana-Mallart i Martín 2015). En són testimoni arqueològic la difusió a gran escala de l'escriptura, la consolidació d'un patró de poblament profundament jerarquitzat, així com els indicis de control per part de les elits sobre la producció artesanal (Sanmartí, Asensio i Jornet 2021) i, molt significativament, sobre la producció agrícola, que es materialitza en l'existència de grans camps de sitges com el del Turó de la Font de la Canya (Asensio, Cela i Morer 2005). Tot això permet pensar raonablement en la formació a la costa de Catalunya d'un sistema de ciutats estat, si més no a la Indigècia, la Laietània i la Cessetània (Sanmartí *et al.* 2019). En aquesta darrera regió, Tarragona, com és ben sabut, devia tenir el paper de capital, amb la seva superfície de com a mínim 9 ha, i l'assentament de Masies de Sant Miquel en devia controlar, juntament amb Darró, la part oriental (Noguera *et al.* 2020; Sala *et al.* 2020).

En aquest context, sembla evident que Alorda Park deu ser un nucli de característiques molt particulars, habitat per membres de l'elit social ibèrica de la zona. Devia exercir les funcions de control físic i ideològic sobre la població camperola, de defensa del territori a escala microregional i, potser, de concentració d'excedents (tal vegada caldria considerar des d'aquest punt de vista el gran increment documentat en el nombre d'àmfores ibèriques). La refortificació del lloc a mitjan segle v aC podria ser també un indicatiu de tensions socials

2. Ara que coneixem bé els capbreus del segle xvi, ens adonem que les àrees de torrent, on hi havia una part molt important dels hàbitats ibèrics de la zona, són precisament les terres conreades en època moderna; això vol dir que el conreu protohistòric ja ocupava tot el terreny possible –arribava al seu trespol demogràfic–, i això també era així al segle xvi.

creades per aquests processos després d'un segle, aproximadament, d'un règim de desigualtat institucionalitzada, amb una dinàmica d'apropiació de l'excedent cada cop més intensa, segons suggereix l'increment del nombre de grans dipòsits subterranis de gra –sovint agrupats en els anomenats «camps de sitges»–, i també de la seva capacitat. És versemblant la suposició que el creixement de la població i la pressió per mantenir o augmentar la recaptació d'excedents reduís progressivament la quantitat i potser la qualitat dels recursos de subsistència disponibles *per capita*. Tampoc podem excloure que les elits hagin promogut cultius destinats no a la subsistència, sinó a un consum exclusiu de luxe, i potser també a l'exportació, de la qual cosa pot ser indicatiu el volum cada cop més gran d'àmfores. Tot això hauria pogut provocar una davallada progressiva de les condicions de vida de la classe dominada –o estrat social inferior de la població–, i consegüentment la conveniència de protegir millor el centre de poder.

Aquesta especificitat sociològica pot explicar algunes de les característiques observades a l'assentament. Les elits de les primeres etapes del període ibèric van desenvolupar un programa ideològic legitimador de la desigualtat que, en determinades condicions de relació entre el volum de la població i la capacitat de producció, la feia acceptable per a unes comunitats que durant mil·lennis havien viscut en un règim de propietat comunitària dels mitjans de producció. Un programa d'aquest tipus sol basar-se en l'asserció (i el consens més o menys generalitzat) que els membres de l'elit tenen una relació privilegiada amb els poders sobrenaturals, amb els quals es poden comunicar de manera particularment efectiva a través dels esperits dels seus avantpassats (Friedman 1975, 171-178), o que en són els representants al món tangible, o fins i tot, en el cas de les monarquies, que tenen ells mateixos un caràcter diví. Aquesta funció de suposats intermediaris amb les forces que governen l'univers és l'essència del consens que (juntament amb el poder coercitiu, sempre present) garanteix els seus privilegis (Godelier 1999, 27-28). Per tant, si les nostres suposicions sobre la naturalesa de la societat ibèrica d'aquest període són encertades, l'associació entre manifestació del poder físic (un sistema defensiu relativament poderós i complex; en tot cas, molt més que qualsevol que hagués existit prèviament) i activitat ritual molt intensa és perfectament lògica; necessària, de fet, per al funcionament del sistema. I això és, precisament, el que es documenta a Alorda Park si es té en compte el fort component ritual de les cases 101 a 106.

Cal suposar que aquest petit nucli depenia políticament de centres d'entitat molt superior. Sens

dubte, Tarragona, on hi ha indicis de l'existència d'una aglomeració important en el segle v aC (Adserias *et al.* 1993), i també molt versemblantment Masies de Sant Miquel (Banyeres del Penedès); en aquest darrer cas, l'existència d'una necròpoli contemporània de la nostra fase 1 fa pensar que ja es tractava d'un nucli important des de la segona meitat del segle vi aC (Sanmartí, Plana-Mallart i Martín 2015); segurament va continuar sent-ho durant els segles v i iv aC, ja que en el segle iii aC cobria una superfície d'unes 3,5 ha, només superada en aquesta zona per Tarragona, que arribava a les 9 ha com a mínim (Noguera *et al.* 2020; Sala *et al.* 2020).

És possible que el nucli anomenat la Mota de Sant Pere, a la desembocadura del riu Foix, al terme municipal de Cubelles, tingués en aquest moment unes característiques semblants. (López Reyes 2018). Aquest jaciment és encara poc conegut, però els treballs d'excavació desenvolupats des de l'any 2017 han revelat l'existència en aquest indret (que en època ibèrica devia ser una petita illa a l'estuari del Foix) d'un assentament dotat d'una poderosa muralla. Com en el cas d'Alorda Park, també hi ha indicis certs d'una intensa activitat ritual en un edifici que no sembla tenir funcions domèstiques. Per la seva situació, a més, li podem suposar una funció portuària important. Els punts en comú amb Alorda Park són, doncs, evidents, tot i que se'n separa possiblement per les dimensions, que a la Mota podrien arribar a 1,5 ha.

En definitiva, quan es considera la qüestió des d'una perspectiva geogràfica i històrica més àmplia, la documentació recuperada a Alorda Park encaixa prou bé amb el que sabem del context general de l'època a la zona penedesenca, on podem suposar l'existència d'un sistema jerarquitzat d'ocupació del territori, amb control directe de la població i de les seves activitats econòmiques des de nuclis fortificats de dimensions relativament reduïdes, com Alorda Park o la Mota, que també poden tenir un paral·lel amb el de la Cella (Salou) (Cots *et al.* 2019). L'existència de diversos assentaments d'aquest tipus fa pensar en una certa fragmentació territorial en «districtes» controlats per diferents sectors de l'aristocràcia cessedana.

3. Les transformacions del segle iii aC. La integració en la geopolítica del món mediterrani

Com s'ha vist en els capítols anteriors, entorn del 300 aC l'assentament va experimentar una nova transformació, que en va modificar profundament el caràcter pel que fa a les cases, que es presenten ara amb formes, estructures i dimensi-

ons molt diverses, mentre que el sistema defensiu sembla haver-se mantingut inalterat, llevat de el progressiu rebliment del fossat (fig. 1.11 i planta 20).

El fet més destacat és, sens dubte, la construcció de la Casa 201, que representa en molts sentits una altra novetat sense precedents coneguts a la zona. Amb una superfície de 281 m², com a mínim, i precedida per un ampli espai obert (plaça 211), aquesta construcció és entre cinc i sis vegades més gran que les cases conegudes de la fase 2a, sense oblidar que tenia almenys un pis, tal com indica, amb tota seguretat, el gruix de les parets, d'entorn d'un metre. Evidentment, s'havia de tractar de la residència d'un personatge particularment destacat, en un context de polarització social intensa i, segurament, de transformacions de les relacions internes entre els diferents sectors de l'elit. És important assenyalar que la construcció d'aquest conjunt va amortitzar les edificacions singulars, amb una important activitat ritual, de la fase anterior (cases 101 a 106), però l'existència a l'interior de tres enterraments de perinatals datats del segle III aC, tots tres associats als nivells de construcció, pot indicar una persistència important de les pràctiques rituals en aquest edifici, encara que amb formes diferents de les observades a la fase 2a. D'altra banda, amb un o, potser, dos pisos d'alçària per damunt de la planta baixa, aquest edifici devia ser la construcció domèstica més gran de tota la zona, més alta que la mateixa muralla, que, a més, hi quedava integrada. El missatge sobre la naturalesa, la condició social i el poder dels seus habitants havia de ser prou evident i contundent.

Pel que fa a la resta de construccions domèstiques d'aquesta fase, cal indicar la continuïtat de les dues cases de l'àrea central de l'assentament (cases 115 i 116, fig. 1.10), amb l'afegit, a la primera, del Recinte F, que va suposar l'anul·lació d'un carrer i l'habilitació d'un altre petit recinte (K) accessible des del Carrer CC. Els canvis van ser més radicals al N del Carrer CU, entre la Casa 201 i la Torre 209. Ara es produeix l'ocupació total d'aquest espai, llevat d'un pati que donava accés als dos recintes (Y i Z) de la Torre 205, amb construccions de caràcter presumiblement domèstic, atesa la presència de diverses llars de foc. Dissortadament, la part meridional d'aquest sector, entre els carrers 212 (CF) i 214 (CU), estava molt arrasada. S'ha considerat que hi podien existir dues cases: 210, d'uns 60 m², formada pels recintes BI, BT i V, i 209, formada pels recintes BU i H, i d'estructura i dimensions incertes. Al N del Carrer 212 i a l'O del Pati 204 es va construir la Casa 203, de grans dimensions (91 m²), constituïda probablement per vuit recintes, un dels quals (AH) po-

dia haver estat un santuari. Immediatament a l'O, entre aquesta casa i la 201, se'n va construir una altra (Casa 202), amb tres recintes que cobrien una superfície d'uns 79 m². Hi ha a més dos espais menors (207 i 208), de funció indeterminada.

Malgrat algunes incerteses sobre l'estructura precisa d'aquestes construccions, podem afirmar que totes són de dimensions apreciables (de 60 a 90 m²) i d'una certa complexitat estructural, en particular la Casa 203; a la vegada, presenten diferències notables en tots aquests aspectes, que potser reflecteixen diferències d'estatus de les famílies que les ocupaven. Tot això, i en particular l'erecció de la gran Casa 201, indica probablement una polarització encara més gran de la societat ibèrica durant el segle III aC. Ara no solament s'endevina l'existència d'una aristocràcia que domina la resta de la població, sinó que s'entreveu l'emergència de personatges revestits d'un gran poder individual, que es manifesta en la grandària de la seva residència i en el volum i la diversitat dels béns d'importació que és capaç d'obtenir. Tal vegada aquesta concentració de poder té també alguna relació amb l'abandonament de l'assentament de la Mota de Sant Pere de Cubelles, que no ultrapassa el segle IV aC. Deu reflectir, en tot cas, dinàmiques internes que potser cal relacionar amb situacions d'escassetat derivades de l'explotació intensiva del territori en un període de nou creixement demogràfic, ja que aquest sembla ser el moment de màxima expansió del poblament dispers. És versemblant suposar que això obrís pas a un període de potencial inestabilitat que afavorís l'aparició de formes de poder més centralitzades.

També cal assenyalar que en els nivells d'enderroc de la Casa 201 hi havia restes de paviment d'*opus signinum* i de revestiments de calç de molt bona qualitat, perfectament allisats (lám. 2.24 i 2.25). En cap altre lloc de l'assentament han aparegut elements d'aquest tipus, la qual cosa reforça la singularitat de l'edifici. Aquests materials constructius indiquen influències foranes evidents, concretament del món púnic, que també es detecten, per exemple, al Puig de Sant Andreu d'Ullastret (Martín *et al.* 2010, 99). L'edifici va ser objecte d'una remodelació puntual però important, que va suposar un realçament del nivell de paviment del corredor a AR i, potser, modificacions en l'estructura del pis o pisos superiors, segons indica l'habilitació de l'escala EC7135. Aquesta remodelació deu datar d'un moment ja força avançat del segle III aC, segurament posterior a l'inici de l'expansió bàrquida a la península Ibèrica, el 237 aC.

Pel que fa als materials mobles, la proporció entre la ceràmica a mà i la ceràmica a torn és, en un comptatge per individus, del 24 % i el 76 %, respectivament, semblant a la que es donava en

el segle IV aC, però amb un petit increment de la primera (un 20 % al segle IV aC). Dins de la ceràmica a torn de producció local o regional, durant el segle III aC les àmfores representen un percentatge (31 %) pràcticament idèntic al que existia en el segle IV aC (32 %), cosa que fa pensar en la persistència d'almenys determinats aspectes de les activitats econòmiques (que caldrà escatir a partir de les anàlisis de continguts). També cal dir que entre els 462 individus que es poden datar a finals del segle III aC, 13 són imitacions locals d'àmfores ebusitanes tipus 8.1.1.1., produïdes probablement als forns de Darró, a Vilanova i la Geltrú (López Mullor i Fierro 1988; 1994). Quant a la ceràmica culinària, cal destacar la petita presència en ple segle III aC dels vasos fabricats a torn, amb 5 individus (per un de sol en el segle anterior); representen tan sols el 3 % del total de la ceràmica culinària, que segueix sent feta a mà molt majoritàriament. El percentatge, però, s'incrementa de manera consistent en els darrers decennis del segle, amb 71 vasos fets a torn, que representen un 17 % de la ceràmica culinària de producció local o regional. Es tracta de peces pertanyents a dues formes bàsiques: les cassoles dels tipus *lopas* o *caccabé*, que remetent a tradicions culinàries mediterrànies púniques i gregues, i les olles de perfil en essa, que permeten pensar en algun tipus d'influència d'origen meridional en l'esfera culinària, donada la seva abundància en territori ilerconvà i, encara més, edetà; fins i tot es pot pensar en la circulació interna d'alguns d'aquests vasos (Sanmartí i Asensio 2017).

Les importants connexions exteriors de l'assentament també es poden comprovar en la gran abundància de ceràmiques d'importació (en ple segle III aC, un 12 %, que s'incrementa fins al 20 % en els darrers decennis d'aquesta centúria, sempre a partir d'un comptatge per individus). Pel que fa a la composició interna de les importacions ceràmiques, els conjunts del segle III aC mostren un considerable creixement del pes de les peces de vaixel·la fina, que passen a representar un 70 %, aproximadament, del total d'individus de ceràmica importada, molt per damunt del 20 % dels envasos amfòrics i el 10 % de les ceràmiques comunes i de cuina. La substitució de les peces de procedència àtica per diverses produccions de vernís negre de tallers occidentals té en paral·lel un efecte rellevant des de la perspectiva funcional: els vasos destinats al consum d'aliments sòlids o semisòlids (plats, bols i escudelles) passen a tenir un predomini absolut (el 84 % del total d'individus de vaixel·la fina importada), molt per damunt de les copes (14 %) o altres tipus de peces (2 %). Per contra, en el camp de les àmfores i les ceràmiques comunes dominen els trets de continuïtat

respecte a la fase anterior, especialment el predomini de les àmfores ebusitanes. Aquest segueix sent abassegador durant bona part del segle III aC (amb el 77 % del total de fragments d'àmfores importades), tot i que minva de manera notable a les darreries del segle (fins al 49 %), coincidint amb l'arribada d'envasos itàlics (25 %), però també d'un important augment dels recipients púnics procedents de la Mediterrània central (25 %).

La principal novetat en la tercera categoria de ceràmica d'importació és la presència d'un cert nombre de vasos culinàries de tipus grec o púnic. Això pot fer pensar en la introducció durant aquesta fase 2b de pràctiques culinàries exòtiques. Es reconeix en la presència relativament abundosa de vasos de cuina cartaginesos (Asensio 2004) i altres de producció indeterminada, una part dels quals pot ser importada, potser de l'àmbit foceu (Sanmartí 2015), sense excloure que algunes versions siguin locals. Tal vegada es pot suposar la formació d'una cuina de classe, condició que derivaria del seu caràcter exòtic (Sanmartí 2015). Aquesta pràctica es devia afegir en aquest moment als elements de distinció social tradicionals, com ara l'ús de vaixel·les importades, i potser en va substituir alguns. Indica, en tot cas, una familiaritat considerable amb les pràctiques culturals pròpies del món grec i púnic, que només pot ser patrimoni dels sectors privilegiats de la societat.

L'estudi preliminar de la distribució quantitativa de les importacions per cases (201, 202 i 203) no ha revelat diferències gaire significatives, en termes percentuals, en relació amb el conjunt del material ceràmic (22 % del total de vasos a la Casa 201, 27 % a la Casa 202 i 26 % a la Casa 203). Cal fer constar, però, que a la Casa 201 hi havia 188 vasos d'importació, per 45 a la Casa 202 i només 26 a la Casa 203. Això equival a dir que el 73 % dels vasos d'importació apareguts en aquestes tres cases es concentrava a la Casa 201, per un 17 % a la Casa 202 i un 10 % a la Casa 203. També és important observar la distribució per cases d'aquestes importacions tenint en compte el valor (i, per tant, el cost) que els podem suposar, partint de la idea que el d'una àmfora (evidentment, del seu contingut) devia ser més elevat que el d'una peça de vaixel·la o de ceràmica comuna. En aquest cas, el percentatge d'àmfores és particularment elevat a la Casa 203 (24 % dels vasos d'importació), per un 20 % a la 201 i només un 13 % a la 202. Ara bé, si es considera el nombre absolut d'individus, novament destaca la Casa 201, amb 43, per 6 de la 202 i 18 de la 203. Això significa que la Casa 201 concentra el 64 % de les peces importades de més valor que s'han conservat en el registre arqueològic. Cal insistir en aquest factor de conservació, ja que poden existir casos de preservació diferenci-

al entre les cases, la qual cosa faria inviablés les comparacions basades en el nombre absolut d'individus. La prudència s'imposa, però, d'altra banda, ignorar sense més consideració la base quantitativa real en què es basen els estudis percentuals pot amagar una realitat social rellevant, sigui per l'estatus o sigui pel nombre d'habitants (o els dos factors, que poden perfectament anar lligats). Si s'admetés –amb totes les reserves necessàries– que les xifres que hem presentat són significatives, el fet que la Casa 201 concentri pràcticament tres quartes parts del material d'importació i, dins d'aquest, el 64 % de les àmfores –suposadament, el de més preu–, indicaria una diferenciació social, cosa que coincideix, com es veurà més avall, amb el que indica l'estudi de la fauna.

La informació que proporcionen les restes faunístiques és coherent amb les diferències socials observades a partir de l'arquitectura i de la ceràmica. Efectivament, si bé el nombre de restes per metre quadrat és superior a la Casa 202 (4,6, per 3,6 a la Casa 201), la Casa 201 concentra les restes de cacera –cérvol i conill– i té una proporció més alta de restes de porc (Valenzuela-Lamas 2008a). Tot plegat suggereix que els habitants de la Casa 201 disposaven de més diversitat de recursos carnis, un tret clarament relacionat amb un estatus social elevat (Valenzuela-Lamas 2008a). És raonable pensar que el nombre inferior de restes per metre quadrat de la Casa 201 es pugui explicar per la importància que hi tenen els espais de circulació (AQ, AR i AR') i, potser, emmagatzematge. L'existència d'un accés diferencial als recursos carnis ha estat proposada també al jaciment de Kelin, en aquest cas dins del segle v aC, on la comparativa entre les cases 2 i 3 permet apreciar que en la primera hi predomina un consum de carnis de qualitat, amb una selecció de les espècies i parts consumides absent a la veïna Casa 3 (Iborra *et al.* 2010, 109; Mata 2019, 130).

Les dades carpològiques de la fase 2b són més escadusseres que en la fase precedent, amb només 5 mostres i un total de 26 individus. Els tàxons identificats són l'ordi vestit, el blat nu/dur, el raïm i la figa. Probablement, les altres espècies documentades a la fase precedent no apareixen a la fase 2b per una manca del registre. En canvi, cal destacar les dades sobre la recol·lecció del llentiscle, una espècie que té diversos usos i propietats conegudes des de l'antiguitat. A escala general, el petit nombre de restes no permet anar més enllà de la simple constatació de la presència d'aquests tàxons. Tot i així, el raïm continua sent la planta més ben representada, present al 38 % de les mostres, seguit per l'ordi vestit (37 %), el blat nu/dur (12 %) i la figa (13 %). La major part de les dades carpològiques provenen dels dos nivells de

rebliment de la sitja SJ1 de la fase 2b, on cal indicar la presència de diversos peduncles i pedicels de vinya, i destacar la troballa excepcional (a la UE 10705) d'un fruit sencer de raïm (pell, drupa i llavors) conservat sota els efectes de la carbonització; és de moment l'únic cas conegut en el registre arqueobotànic de la península Ibèrica (lám. 2.25, foto 87).

4. La desaparició d'un centre de poder i d'un sistema sociopolític

L'assentament d'Alorda Park va ser en gran part abandonat en una data que els materials arqueològics permeten situar a principi del segle II aC. És el que es dedueix del predomini, entre les ceràmiques fines, de la campaniana A, però amb una presència encara important de les produccions més característiques del segle III aC –en particular, la vaixel·la del Taller de Roses–, a més d'àmfores del tipus PE16 / T 8.1.3.1. i àmfores grecoitàliques, amb diversos exemplars de les variants D i E, teòricament les de cronologia més avançada, que es poden datar en el primer terç del segle II aC. La datació estrictament arqueològica no pot ser més precisa, en l'estat actual del coneixement sobre els tipus de materials recuperats al jaciment, però sembla lògica la correlació amb l'ocupació romana, tal vegada amb l'aixecament general del 197 aC, o potser amb accions una mica posteriors, destinades a decapitar de manera efectiva les estructures socials indígenes.

L'abandonament sembla haver estat pacífic però radical, i sens dubte forçat. Només dos recintes (G i J) presentaven indicis d'incendi, i no hi ha el més mínim rastre de la presència de materials propis de situacions de setge (puntes de sageta, projectils de fona o altre armament), llevat d'un possible projectil de catapulta trobat al Recinte J. És probable que s'obligués els habitants a enderrocar parcialment les defenses, cosa que explicaria la destrucció de l'angle sud-est de la Torre 206 (Recinte AF) i del tram de muralla adjacent. Fins i tot es pot pensar que els fessin enderrocar les construccions interiors. El que és segur, en tot cas, és que fou un procés ràpid i sobtat. Ho indica la gran quantitat de vasos de tota mena trobats als nivells d'enderroc, mentre que els objectes que devien ser més preuats (agençament personal, eines, vestimenta, monedes) són molt rars. Tot fa pensar, doncs, en una evacuació forçada i ràpida, i en la inutilització de la muralla. Amb això es posava punt final a una llarga història, de tres segles i mig, en què aquest lloc –amb una estructura canviant que reflecteix l'evolució econòmica, sociopolítica i ideològica del mateix

sistema— havia aconegut un centre de poder a escala local i comarcal que constituïa una de les últimes baules en una organització centralitzada de control i explotació del territori i la seva població. L'abandonament d'Alorda Park és el reflex local de la fi d'un món, a conseqüència d'una conquesta violenta i la integració ràpida en un sistema colonial d'explotació. Tot el sistema de ciutats estat que s'havia constituït des del segle VI aC, i havia cristal·litzat des de la fi del segle V aC (Sanmartí *et al.* 2019), es va esfondrar, com indica la desaparició de les necròpolis ibèriques (concretament la de Burriac, que és l'única coneguda del segle III aC) (Garcia 1993) i la destrucció o abandonament (encara que no sempre definitiu) de nombrosos nuclis de població.

Hi ha, tanmateix, durant els segles II-I aC, alguns indicis d'ocupacions puntuals damunt les ruïnes de l'antic assentament, concretament als recintes BR, I i S-L, que ja s'han descrit en altres treballs (Sanmartí i Santacana 1992, 33-35) (fig. 1.12). Aquestes petites cases, ocupades probablement per pescadors, responen a una ocupació de caràcter molt diferent. Simplement aprofitaven els avantatges del lloc per la seva proximitat al mar, als possibles aiguamolls i al torrent de la Cobertera, i potser també per l'oportunitat de reaprofitar material de construcció de l'antic nucli. Aquesta darrera activitat (per exemple, la recuperació de bigues) també devia provocar una freqüentació constant del lloc durant molts anys, tot i que no es pot documentar fàcilment.

5. Hàbitat, paisatge rural i dinàmiques de canvi cultural entre el final de la República romana i l'inici de l'Imperi

Durant el segle I aC, amb certesa en el decurs de la segona meitat, l'àrea oriental de l'antic poblament ibèric va ser ocupada per un únic edifici, de dimensions considerables (uns 170 m²), que reaprofitava algunes de les estructures preexistents. Era una construcció de planta complexa, constituïda per deu o onze recintes, de formes i dimensions variades (fig. 1.13 i planta 30). El conjunt només s'ha excavat fins al nivell de paviment, de manera que la data de construcció no es pot establir; tampoc les possibles reformes. Però l'abandonament es pot situar dins del darrer quart del segle I aC, potser, de manera més precisa, a l'entorn del canvi d'era. Aquest coneixement parcial de la seqüència estratigràfica i de la cronologia de l'ocupació planteja diversos problemes.

Per començar, no se'n pot precisar la funció, ja que els estrats d'abandonament i enderroc no han proporcionat materials mobles significatius

des d'aquest punt de vista, ni s'ha identificat al seu interior cap element estructural que l'aclareixi. És probable que es dediqués a activitats productives relacionades amb l'aprofitament d'un o més recursos específics: potser agrícoles, o bé derivats de la pesca. Un indici d'aquesta funció és l'existència al peu del turó d'un dipòsit parcialment excavat a la roca i amb restes de revestiment en *opus signinum*. Aquest fet suggereix una possible relació amb processos de transformació i conservació de productes líquids i semilíquids de diferent naturalesa. Malauradament, fins ara el dipòsit no ha estat excavat, de manera que no se'n pot precisar la cronologia. Tampoc hi ha estudis analítics que permetin saber quins productes s'hi van tractar. Depenent de la possible funció productiva, l'edifici podria haver estat ocupat de forma permanent, o bé ser freqüentat (estacionalment?) per un grup reduït de persones. L'existència d'una sola llar, trobada al Recinte BF-BG-BL, sembla avalar aquesta segona opció. Aquest col·lectiu devia estar format exclusivament per treballadors, o articulats en forma d'unitats familiars en funció d'estratègies productives i formes d'organització sociojurídica que no es poden deduir directament a partir de l'arquitectura o amb les dades de cultura material disponibles.

El problema fonamental, però, és que, en desconèixer-se el moment de fundació, no es pot definir la naturalesa exacta de l'assentament i la seva adscripció cultural. En aquest sentit, l'arquitectura de l'edifici planteja problemes d'interpretació particulars.

Des de la segona meitat del segle II aC i al llarg de la centúria següent, l'organització del poblament rural va experimentar canvis importants a tot Catalunya; en particular, a les àrees litorals i prelitorals, amb millors possibilitats agrícoles i bones comunicacions. En el cas del Penedès, aquests canvis van suposar una reorganització global de la jerarquia de poblament constituïda en els segles anteriors, i que ja hem descrit. La nova estructura de l'hàbitat es caracteritza per pautes de distribució i densitat diferents, amb una ocupació intensiva de certs espais mitjançant assentaments dispersos de petites dimensions, orientats a l'agricultura cerealícola, amb presència ocasional d'instal·lacions per a l'elaboració de vi i oli; en certs casos, també s'hi feien activitats artesanals que podien anar més enllà de les necessitats domèstiques. Aquests nuclis devien acollir un grup familiar o un nombre reduït de famílies. Aquest patró d'ocupació, que sembla respondre a un procés d'intensificació econòmica, s'ha de posar en relació amb els canvis globals generats per la inserció del nord-est peninsular en el sistema provincial romà i el desenvolupament de

noves dinàmiques socioeconòmiques, com a conseqüència de diversos factors: d'una banda, els nous circuits d'intercanvi i una creixent demanda generada per la nova urbanització de la regió; de l'altra, les necessitats de l'Estat romà, l'organització fiscal i l'extensió de l'ús de la moneda (Revilla 2004, 2010a i 2010b; un exemple d'aquests assentaments a un altre territori, a Font *et al.* 1996).

Al Penedès es coneixen nombrosos assentaments, de tipologia diferent: en alguns casos, bastits sobre nuclis anteriors; en d'altres, de nova creació (Miret, Sanmartí i Santacana 1984; 1987; Miret 2003; Revilla 2003). Alguns mostren una arquitectura similar a l'edifici d'Alorda Park. Un exemple és l'assentament de les Guàrdies (el Vendrell). Aquest darrer és un edifici de planta rectangular i uns 400 m² de superfície, dividit en una sèrie d'habitacions (almenys cinc) que semblen organitzades amb una certa simetria. La seva disposició també mostra una distinció funcional dels espais (dues de les habitacions disposaven de llar) (Morer, Rigo i Barrasetas 1997, 84-85). Altres edificis són més petits, i la seva organització interna és més senzilla. És el cas de Barranc del Prat (Albinyana), una construcció de només 32 m² dividida en dues habitacions, i també d'un nucli localitzat a l'Albornar, format per dues construccions properes: una de planta rectangular, dividida en dos espais, i una altra més difícil d'interpretar (Benet *et al.* 1992; Burés, Macias i Ramon 1993; Macias i Remolà 1992).

Les dimensions i l'organització interna d'altres assentaments són més difícils d'establir. A l'Argilera (Calafell), la disposició dels pocs murs conservats permet identificar un petit edifici de planta complexa, amb habitacions rectangulars de dimensions diferents i un espai específic relacionat amb l'elaboració de l'oli que incloïa una pica, potser destinat a la comercialització (Sanmartí, Santacana i Serra 1984). Al Vilarenc es daten de finals del segle II - inicis de l'I aC un conjunt de tres sitges, una pica (similar a la trobada a l'Argilera), instal·lacions artesanals (un forn ceràmic i almenys dues cubetes per al treball del ferro) i alguns murs. Les restes identificades es distribuïen en una superfície d'uns 400 m², sobre la qual s'implantaria una vil·la romana a finals del segle I aC (Revilla 2006). Aquesta combinació d'infraestructures agrícoles i artesanals, similar a la de les Guàrdies, sembla respondre a un model agrícola que combina l'autosuficiència productiva i domèstica amb la producció d'un excedent. Tant l'Argilera com el Vilarenc s'implantaren sobre petits nuclis anteriors, datats als segles IV-III aC.

Els assentaments tardorepublicans es van abandonar en època augustal, o bé es van transformar en assentaments més grans i funcional-

ment més complexos, de naturalesa totalment diferent. Aquest fet es relaciona amb la generalització del sistema de la vil·la a tota l'àrea nord-est de la Citerior des del darrer quart del segle I aC i al llarg de la centúria següent. Aquest sistema socioeconòmic es basava en l'extensió d'estratègies d'explotació intensiva i diferenciada del territori, amb formes d'ocupació fortament jerarquitzades i de densitat desigual, basada en nuclis de tipologia i funció molt diferents. En aquest context, la vil·la era l'element central, com a residència dels propietaris i com a nucli de gestió que concentrava les infraestructures relacionades amb l'explotació dels recursos. Al seu entorn, dispersos en l'espai del *fundus* hi havia altres edificis, de dimensions i tipologia molt diverses, dedicats a la producció. La majoria d'aquests assentaments es relacionen amb l'extensió d'una agricultura d'orientació comercial, que suposava necessàriament l'existència d'activitats complementàries. Altres, emperò, eren nuclis camperols autònoms (Revilla 2015; 2016; 2022; altres àrees de la Península: Lopes 2001; Alapont *et al.* 2004; Pérez Mínguez 2006; Poveda 2008; Frías 2009; Molina 2015).

Donada la manca de dades sobre el moment fundacional de l'edifici d'Alorda Park, és difícil establir-ne la funció i naturalesa dins de les dinàmiques generals de l'hàbitat dels segles II i I aC abans resumides. Ara per ara, es poden proposar dues possibilitats: que es tracti d'un nucli camperol tardorepublicà, fundat en algun moment dels segles II o I aC i transformat posteriorment en una dependència de la propera vil·la del Vilarenc; o bé que sigui un edifici construït molt a principi d'època imperial, i que fos concebut específicament com a construcció auxiliar de l'esmentada vil·la, servint per a activitats productives que s'integraven en un cicle econòmic més ampli, orientat a l'explotació integral dels recursos d'una propietat. En aquest sentit, cal esmentar que la terrisseria del Vilarenc va proporcionar una part del material de construcció (*tegulae* de la coberta) i de la vaixel·la i de l'*instrumentum* recuperats a l'edifici d'Alorda Park, en particular certs tipus d'àmfores. Aquests recipients indiquen l'orientació econòmica del *fundus* del Vilarenc: la producció vitivinícola (Revilla 2019).

En qualsevol cas, aquesta dependència respecte a un nucli principal (el Vilarenc) és força probable en el moment de l'abandonament de l'edifici d'Alorda Park, cap al canvi d'era. Aquest abandonament es pot relacionar amb canvis en el sistema d'explotació del territori dependent d'aquesta vil·la, que va experimentar una reconstrucció important en aquell moment (Revilla 2006; 2010b). Aquests canvis (amb la introducció de noves formes d'explotació) potser van suposar un ús diferent d'àrees del territori proper que podien apor-

tar recursos complementaris a una agricultura intensiva; en particular, una viticultura orientada a la producció i comercialització d'un excedent de vi en mercats ultramarins, i que requeria recursos de tota mena (Revilla 1995; un ús específic de les àrees litorals per la viticultura hispana a Lagóstena i Traperó 2019; Traperó 2021).

6. L'exploració agrícola de l'indret a l'època moderna

Abandonat entorn del canvi d'era, no hi ha cap indicatiu d'activitat humana ben datada durant més d'un mil·lenni i mig, fins que es documenta la presència de rases de vinya excavades a la part superior del turó. La documentació escrita del segle XVIII, conservada a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, fa esment de les plantacions de vinya com a conreu dominant en tota aquesta partida de terra. Es feia en rases paral·leles com les documentades al jaciment, de poc menys de 0,40 m d'amplada, poc profundes i separades l'una de l'altra uns 0,70 m. Datan amb tota seguretat de començament del segle XVIII, quan els ceps es plantaven en filades molt més estretes que en el segle següent, ja que aleshores l'eina emprada no eren els forcats amb animals –que requerien més amplada de filades– sinó el fes. És versemblant suposar que tot el sistema de terrasses de conreu existent als vessants oriental i nord-oriental, salvant desnivells de 4 a 10 m, va ser instal·lat a la mateixa època, utilitzant segurament les pedres dels murs de l'assentament ibèric. També pot ser d'aquesta època la barraca de pedra seca situada a l'extrem NE de l'actual recinte arqueològic.

No tenim dades sobre possibles usos anteriors. El que sí que és clar és que les rases de vinya van quedar en desús, probablement en relació amb la plaga de fil·loxera de principi del segle XX, i que aquest conreu no fou substituït per ceps americans –no hi ha cap traça de noves rases, que serien més amples–, sinó per una plantació de garrofers que caracteritzava el paisatge del turó en el moment d'iniciar-hi els treballs d'excavació, a principi dels anys vuitanta.

7. L'empremta de la industrialització

El petit turó de les Toixoneres va mantenir-se sense modificacions, amb la seva plantació de vinya, fins a la dècada dels anys setanta del segle XIX, quan es va construir la línia de ferrocarril de la costa. Un dels principals promotors d'aquesta obra va ser el marquès de Samà. La seva influència prop del seu amic i convilatà Víctor Balaguer,

ministre de Foment, devia ser decisiva per autoritzar-la i accelerar-ne, des del 1875, la construcció, que va culminar el 1882. El turó de les Toixoneres va resultar escapçat en una àrea probable d'uns 890 m², que va afectar la banda S i SO. El tren es va inaugurar el 16 d'abril de 1882. Més tard, altres afectacions menors van ser els pals de conducció de línies elèctriques i de telèfon que travessaven el jaciment.

8. La guerra del 1936-1939 i les destruccions dels anys vuitanta

A les darreries de l'any 1937, el conflicte bèl·lic provocat per l'aixecament feixista del juliol del 1936 es trobava en una fase decisiva. Hi havia por de possibles desembarcaments de tropes franquistes i de l'estratègia de l'Estat Major enemic, que cada vegada es veia més clar que es dirigia a aïllar Catalunya de la resta del territori sota control republicà. Aquest estat de coses es va reflectir a Calafell amb la construcció d'un sistema de bateries de costa a la muntanya que domina la plataforma litoral, i que avui és coneguda amb el nom de «muntanya de les Trinxeres», a més d'un seguit de búnquers prop de la sorra. A la platja de Calafell n'hi havia un a la zona de l'estany, un altre a Segur, i encara un altre a la desembocadura de la riera de la Bisbal, dins del terme del Vendrell. El búnquer de Calafell estava situat a poca distància de la desembocadura del torrent i de l'estany, i a uns 300 m en línia recta del jaciment ibèric. Era una construcció petita, de forma arrodonida, amb espitllera horitzontal, tipus tronera, orientada al mar. Alguns d'aquests elements defensius es conserven encara, però de manera molt fragmentària. Les «trinxeres» eren bateries antiaèries, situades al pendent de la muntanya, i estaven constituïdes per tres plataformes artillades, dotades amb bateries del calibre 15 i enllaçades per un passadís a cobert, amb polvorí al mig. Actualment hi ha construïts uns xalets al seu damunt, a l'altura del carrer Horta.

A l'assentament ibèric s'hi va excavar una trinxera de només un metre d'amplada i una profunditat no superior al metre i mig, que va afectar diverses estructures antigues i arribava just fins a la barraca de pedra seca (fig. 1.8). Aquesta dèbil línia defensiva estava pensada per poder interceptar el pas per la carretera que anava a Vilanova, el Garraf i Barcelona, aprofitant el fet que aquest és el punt on la plana costanera és més estreta i, per tant, més fàcil de defensar si es controla la muntanya, com de fet s'esdevenia en aquell moment amb les bateries de costa a mitja muntanya i el búnquer a la platja.

Finalment, el turó de les Toixoneres va ser afectat també, pel costat de ponent, per la construcció l'any 1982 d'un edifici de la veïna urbanització

d'Alorda Park –neotopònim d'on pren el nom el jaciment. En aquest cas, l'àrea afectada tenia una superfície estimada de 364 m².